

Hoornaars in Nederland

Van oudsher kwam in West-Europa, inclusief Nederland, slechts één soort hoornaar voor: de Europese hoornaar (*Vespa crabro*). Sinds 2004 is er een tweede soort in deze regio actief: de Aziatische hoornaar (*Vespa velutina nigrithorax*). Deze is per ongeluk geïntroduceerd in Frankrijk en heeft zich daarvandaan in de jaren daarna verspreid over grote delen van West-Europa. De verwachting is dat deze soort zich over een heel groot deel van Europa gaat verspreiden omdat het klimaat in ons werelddeel overeenkomt met dat in het deel van China waar de soort oorspronkelijk vandaan komt (Ibanez-Justicia & Loomans 2010).

Tekst: Jan Smit

Contact: smit.jan@hetnet.nl

Europese hoornaar

De Europese hoornaar (figuur 1) is de grootste wesp die in Nederland voorkomt. Voor 1950 was de soort bij ons vrij algemeen, maar in de periode van 1950 tot 1980 was deze wesp erg zeldzaam in ons land. Na 1980 is het herstel in eerste instantie langzaam gegaan, maar de laatste decennia wordt de soort weer in het grootste deel van Nederland waargenomen (figuur 2).

Ondanks dat deze wesp groot is, is ze niet gevaarlijk; het is de grote vriendelijke reus onder de wespen. Hoornaars komen eigenlijk nooit in de buurt van mensen op zoek naar zoetheid. Wel kunnen ze in of bij onze gebouwen hun nest maken. Maar ook bij het nest zijn ze niet agressief. Het is dan ook bijna nooit nodig om een hoornaar-nest te bestrijden. Alleen als er iets in of om het nest zelf gebeurt, kunnen ze agressief worden.

De werksters van de Europese hoornaar jagen op andere insecten die dienen als voedsel voor de larven in het nest. Een groot deel van de prooien bestaat uit vliegen. Een gevangen prooi wordt ontleed: de kop, achterlijf, vleugels en poten worden eraf gebeten en alleen het borststuk gaat

Figuur 1: Vrouwtje van de Europese hoornaar (*Vespa crabro*).
Foto: Albert de Wilde

Figuur 2: Waarnemingen van de Europese hoornaar in Nederland van 2000-2020.
Bron: Database van EIS Kenniscentrum Insecten

mee. Dat bestaat grotendeels uit spieren en die bestaan uit eiwit. Deze eiwitten hebben de larven nodig om te groeien. De volwassen wespen eten zelf nectar of sap dat uit wonden van bomen komt. De Europese hoornaar is ook 's nachts actief.

Aziatische hoornaar

Sinds 2017 is de Aziatische hoornaar ook in ons land bekend (Smit *et al.* 2017). In dat jaar is er een nest gevonden en bestreden in Dreischor. De Aziatische hoornaar is iets kleiner dan de Europese hoornaar. Er is een duidelijk verschil in uiterlijk. Het borststuk van de Aziatische is zwart (figuur 3), dat van de Europese grotendeels roodbruin (figuur 1). De antennes van de Aziatische zijn bijna helemaal zwart, van de Europese zijn ze roodbruin. Bij de Aziatische hoornaar is het onderste deel van de poten geel gekleurd, bij de Europese zijn de poten helemaal roodbruin. Het achterlijf van de Aziatische is zwart met achteraan een brede oranje-gele vlek en daarvoor twee smalle gele bandjes. Dat van de Europese hoornaar is vooraan roodbruin en verder zwart met vijf brede gele banden.

Een koningin van de Aziatische hoornaar begint met een nest op een verborgen plek en als deze plek te klein wordt maken de werksters een nest, vaak hoog in een boom. Het nest is ongeveer bolronde en heeft gewoonlijk een doorsnede van

40-60 cm. De Europese hoornaar bouwt het nest in een holte, bij voorkeur in een holle boom, maar soms in de grond of in schuurtjes.

De werksters van de Aziatische hoornaar vangen eveneens insecten voor de larven en gebruiken ook alleen het borststuk als voedsel. Een behoorlijk deel van de prooien die ze vangen bestaat uit honingbijen. De volwassen wespen drinken vaak nectar op bloemen. De Aziatische hoornaar is nooit 's nachts actief.

Voorkomen van de Aziatische hoornaar in Nederland

Na het nest in Dreischors in 2017 werden er in 2018 drie nesten gevonden: in Schoondijke, Spijkenisse en Pernis. Daarnaast waren er enkele gevalideerde waarnemingen van losse exemplaren op Waarneming.nl. De overgrote meerderheid van gemelde waarnemingen van deze soort op die site betreft echter foutieve determinaties: bijna altijd gaat het om een Europese hoornaar of een zweefvlieg, zoals de stadsreus (*Volucella zonaria*).

De verwachting was dat er in 2019 nog meer meldingen en nesten in ons land zouden zijn. Dat lag echter anders want er zijn slechts twee nesten gemeld: een beginnend nest vroeg in het jaar in Raamsdonk en later in het jaar een nest in Vlaardingen. Daarnaast waren er ook een paar meldingen van losse exemplaren. In april van dit jaar is een beginnend nest in Terneuzen gevonden. Een overzicht van alle

Figuur 4: Waarnemingen van de Aziatische hoornaar in Nederland.
Bron: Database van EIS Kenniscentrum Insecten

Figuur 3: Vrouwtje van de Aziatische hoornaar (*Vespa velutina nigrithorax*).
Foto: Albert de Wilde

nesten en losse meldingen staat in figuur 4. Meldingen van exemplaren in de buurt van een nest staan niet op de kaart.

Bestrijding

Omdat een deel van de prooien van de Aziatische hoornaar bestaat uit honingbijen is er vanuit de Europese Unie de verplichting om deze wespesoort te bestrijden. De ervaring uit Frankrijk leert dat honingbijenvolken de predatie door Aziatische hoornaars aankunnen, mits de volken sterk genoeg zijn. Zwakke honingbijenvolken kunnen hierdoor ten gronde gaan.

Wat betreft de Europese hoornaar is de aanwezigheid van een nest geen reden voor bestrijding, tenzij het nest zich op een risicovolle locatie bevindt, bijvoorbeeld in een woning. De wespen zelf zijn ook in de omgeving van het nest niet agressief. Alleen als je aan het nest komt, dan zullen ze logischerwijze aanvallen.

Toekomst

Vooralsnog gaat het met onze Europese hoornaar weer erg goed en hopelijk blijft dat zo. Al weten we niet wat nou precies de dip in voorkomen in de periode 1950-1980 heeft veroorzaakt. Dezelfde dip deed zich in die tijd ook voor in Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. De verwachting ten aanzien van de Aziatische hoornaar is echter dat deze zich wel over ons land zal gaan verspreiden. De meest noordelijke vindplaats van een nest in Duitsland was afgelopen jaar al in Hamburg.

Literatuur

- Ibanez-Justicia, A. & A.J.M. Loomans 2010. Mapping the potential occurrence of an invasive species by using Climex: case of the Asian hornet (*Vespa velutina nigrithorax*) in the Netherlands. – Proceedings Netherlands Entomological Society Meeting 22: 39-46.
- Smit, J., R. van de Roer, R. Fontein & A. de Wilde 2017. Eerste vondst van de Aziatische hoornaar *Vespa velutina nigrithorax* in Nederland (Hymenoptera: Vespidae). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 49: 1-10.